

**THE CROW, THE OWL, THE RAVEN, THE SLICE, WHICH TURNED
YOUR FLOWERS.**

(one of the example create of Samandar Vohidov)

**Safarova Hilola Oxunjonovna,
dotsent of the faculty of filology,
Bukhara state university**

Annotation. The article analyzes the poetry of the poet Samandar Vohidov. The theme of the poet's ghazals is based on diversity. The symbols in the ghazals are revealed.

Key words. poet, poem, Samandar Vohidov, ghazal, symbol, tradition, novelty, skill.

Бухоро адабий муҳитида XX аср охири ва XXI асрнинг бошларида фаолияти борганликни шоир ва мутаржим, ҳозиржавоб публицист, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Самандар Воҳидов ўзбек мумтоз ғазалчилигининг ўзига хос анъаналарига амал қилиб келган ва шу билан бирга янги, новаторона ёндашувларни ҳам ижодида мужассамлаштира олган шоирдир.

Шоирнинг ғазалларини мавзу моҳиятидаги ранг-баранглигига кўра ошиқона, орифона, риндона, баҳория, наврўзия, шитоия (ишқ васфи), марсия ва ҳажвия каби хилларга бўлиш мумкин.

Шоирнинг орифона ғазаллари мавзу мундарижасини бойитган икки асари ўзига хосдир. Булар аслида бағишлов ғазаллар бўлиб, дидактик характерга эгаллиги билан ажралиб туради. Бири 11 байтли “Мўжиза” ғазал-қасидаси бўлиб, тилимизга давлат тили мақоми берилганлигининг бир

йиллигига бағишланиб 1990 йилда ёзилган; иккинчиси – 2010 йилнинг 3 февралда ёзилган 9 байтли “Тил, аввало...” ғазалидир. Улар мазмун-моҳиятига кўра бир-бирини тўлдиргани боис диалогик ғазал саналиши мумкин.

Ғазал-қасидада она тилимизнинг Давлат тили мақомини олғунига қадар босиб ўтган тарихий йўлига саёҳат қилиниб, унинг беғуборлик касб этишида Маҳмуд Қошғарий, Улуғбек ва Алишер Навоий қилган хизматлар бир-бирэсланади. Шунга қарамай ғайрлар дастидан унинг қисмати оғирлигича қолаверди:

Бубули гўёга тимсол куйласанг–чўп ёзди гул,

Гулларингни айлади чўп қарға, бойқуш, зоғ, тилим.

Бедиёнатлар хиёнат мулкига бурганда юз,

Сен йироқ қочган “Ироқ”, сен ушоқ “Ушшоқ” тилим.

Учди зардўз жойнамозинг каштасидай нақшларинг,

Ранг–хира, мазмун–забун, хору гадо, подшо тилим.

Ўз уйида камситилса хонадоннинг соҳиби,

Бормукин очунда бундай дўзахий қийноқ, тилим?

Шўролар салтанати замонида “ўз уйида” бу тил камситилди, хор этилди. Бу дунёдаги мисли кўрилмаган кўргулик! Шоир буни “дўзахий қийноқ” деб атайди ва бунга у тўла ҳақли. Шоир она тилисининг беҳад бойлигини булбули гўёга қиёсласа, ёқимлилигини булбул куйлаган куйга ўхшатади. Аммо қарғаю бойқушу зоғлар булбул куйлаганда муаттарлик уфурадиган ўша гулларни яланғоч чўпга айлантирди, ўша диёнатсизлар қора қилмишидан “Ироқ”у “Ушшоқ”лар сингари “йироққа қочди”, “ушоқланди” (бўлакланди). Шоир лутф ва талмеҳ санъатларини ўзаро уйғунлаштириб, тилимиздаги назокатли оҳангдорликни йўқотишга уринганларини фош этади. Бу билан ҳам чекланмай, тилимиз покизалиги ва сернақшлигини

“зардўз жойнамоз”га қиёслаб, шундай тилни “ранг–хира, мазмун–забун, хору гадо”га айлантирилганидан афсусланади. Шоир ўз тилидан тонмаганига шукрона қилиб, ўз она тилига ёниб хитоб қилади:

Беқуёш, заъфар кўкатдай бемажол бошинг кўтар,

Беҳудуд уммонга айлан, қакраган ирмоқ тилим.

Менсимаслар қасдига сен айлақўз-кўзўзлигинг,

Бахтима байроқ тилим, эй, бахтдан ҳам бойроқ тилим!

Мўжизам, сендан Самандар тонса оқ айла абад,

Икки дунёсин жаҳаннам оташида ёқ, тилим! [1,44]

Тил – халқники. Қайси халқ ўз тили билан ифтихор қила билмаса, ўша халқ – ғурури синиқ халқ ҳисобланади. Шоир тилга хитоб қиларкан, аввало, она элига хитоб қилади. Элининг қуёш нуридан – эркидан маҳрумлиги туфайли “заъфар кўкатдай” сарғайиб, “бемажол” бўлиб қолгани – камситилган ғурури тимсолига айланган тилини ўз ҳақ-ҳуқуқига эгалик қилишга чорлашида катта ижтимоий-сиёсий маъно юклайди. Шоир бу маънони кейинги байтда “б” товуши аллелтератсиясига асосланган “Бахтима байроқ тилим, эй, бахтдан ҳам бойроқ, тилим!” сатрида янада ҳаяжонли этиб таъкидлагани бежиз эмас. Аслида ўша таъкид заминида тил эгаси бўлган халқ кўзда тутилаётгани равшан кўриниб турибди. Чиндан-да, ҳақиқий курашган руҳ касб эта олган тилгина уни камситганларнинг “икки дунёсини жаҳаннам ўтида” ёқа биладиган қудрат соҳиби бўла олади, шундагина у чинакам “мўжиза”га, ҳақиқий мўжизавий қудратга эга кучга айланади. Шоир шу мантиққа суяниб, унга “мўжизам” деб мурожаат қиларкан, садоқатини қасамёд тарзида ифодалашни унутмайди. Чунки, унинг талқинича, тил “бебаҳо бир ганж”, у ҳаммага–шоҳга ҳам, гадога ҳам бир хилда хизмат қилади, барчанинг дилини бир-бирига боғлайди. Шоир “Тил, аввало...” ғазалида тилнинг худди шу коммуникатив вазифасини ахлоқий моҳиятга

сингдирган ҳолда тасвирлаш йўлидан боради:

*Инсон тили, аввало, салом учуняралган,
Рухиятгаҳаловатпайғомучуняралган.
Тил ганжи бебаҳодир, шоҳу фақир баҳраманд,
Наинкихосучун ё авомучуняралган?!
Дилларнибир-биригалуфт ила бойлагантил,
Озорэмас, юракка ором учуняралган.
Тил болу тилогудир, захриниэтмашоён,
Асали ёру дўстгаинъомучуняралган.[1,44]*

Силсилавий қофия вазифасини бажариб келаётган “салом, пайғом, авом, ором, инъом” ва кейинги байтлардаги оҳангдош сўзлар бир пайтнинг ўзида уч хизматни–ҳам қофия, ҳам тил сифатловчилиги, ҳам тил бажарадиган вазифани адо этиб келадики, бу шоир санъаткорлиги даражасини кўрсатувчи биринчи белгидир. Иккинчи белги–қофиядан кейин келаётган “учун яралган” радифи ҳам шу маънони кучайтиришдан ташқари, сатрлар оҳангидаги равонликни таъминлаб келганидир. Шу сабабли ўша радифларни қофиядан узиб ташлаб бўлмайди, акс ҳолда мисралар мазмуни тўмтоқлашади, хиралашади, натижада мисраларда нима дейилаётганини англаб бўлмайди. Бунда ҳар бир сатр тугалланган поэтик маънога эга, шоир ғазалдаги поэтик нутқни шу хилда қурган. Чиндан ҳам тилнинг “салом учун яралганининг ўзи инсонни шарафловчи нақадар кенг ахлоқий тушунча. Энди унинг инсонлар орасида “пайғом”–хабар тарқатиб, руҳларига ҳаловат бағишлаши, бунда шоҳу гадони тенг кўриши, шунга қарамай, қанчалик ширин бўлса, шунчалик оғу, яъни аччиқни сўзлашга қодирлиги ташбеҳу тазодлар воситасида ифодалангани эътиборга лойиқ.

Тил – дил калити. Дили покнинг тили пок бўлади. Шоир инсонларни пок тилли ва пок дилли бўлишга ундар экан, пок дил ва пок тил–иймон ва эътиқодга бошлашини уқтиришни унутмайди:

*Пок сўзла, покла тилни, эрта жавоби бордир,
Тил иймон эътиқодга мақом учун яралган.
Сўз сўзласанг, Самандар, меъёру мезонни бил,*

Шоир тили шарҳи дил – илҳом учун яралган. [1,45]

Самандар Воҳидов сўзга ката масъулият юклайди ва унга масъуллик билан муносабатда бўлади.

Шоирнинг “Сўйласанг” ғазалига эътиборни қаратадиган бўлсак, 1999 йилнинг 22 февralида ёзилган ғазал етти байтли бўлиб, ҳар байти ”Сўйласанг” сўзи билан бошланади. Сатр бошида такрорланган сўз мазмун оқимини бошқариб боради:

*Сўйласанг, сўз яшнаса, тош узра кулган гул каби,
Завқидандиляйраса, банддан қутилган қул каби.
Сўйласанг, жонларга ором–қуйга айлансин сўзинг,
Рухгашиққардинисолсиннағмаибулбул каби...
Эй Самандар, сўздеюрмандебқаламийўндингми, бас,
Тошбосар сўзайтмасанг, оғритма бош довул каби. [2,78]*

Сатрларда „тош узра кулган гул каби“, „банддан қутилган қул каби“, „нағмаи булбул каби“, оғритма бош довул каби“ ташбеҳлар айна чоғда сўз масъулиятини изоҳловчи сифатловчилардир. Шу сифатловчилар тизими шоирни ҳамиша “тошбосар сўз айтиш“га ундаган масъуллик юкларидир. Шоир шундай масъуллик юки билан ғазалга ёндашиб, тил ва сўзга бўлган қалбидаги ҳис ва дардларини куйлай олган.

Адабиётлар:

1. Хаёлинг мен билан (шеърлар, ғазаллар, мухаммаслар, достон)– “Бухоро” нашриёти, 1997, 10,5 б.т.
2. Сунбула (Достон, шеърлар, ғазаллар).–”Бухоро” нашриёти, 2002, 9,0 б.т.
3. Amonova Z. CONFLICT INTERPRETATION IN CLASSICAL LITERATURE //Конференции. – 2020.
4. Amonova Z. K. THE IMAGE OF MANSOUR HALLAZH IN MASHRAB'S POETRY //Scientific reports of Bukhara State University. – 2020. – Т. 3. – №. 1. – С. 178-182.
5. Baqoevna R. M. Interpretation Of Navruz In Navoi's Work //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2021. – Т. 25. – №. 1. – С. 16-23.
6. Bekova N., Sayliyeva M. THE INTERPRETATION OF PRAISE IN THE EAST LITERATURE //Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. – 2015. – №. 12. – С. 147-151.

7. Jurayevna B. N. Potential of language and artistic art //POLISH SCIENCE JOURNAL. – 2019. – C. 63.
8. KĪTABI D. R. Ī. H. A. A. ĪLĪM VE MARĪFET NURLARI : дис. – Karabük Üniversitesi.
9. Turaeva U. R. The Scientific Value Of Research On Mirmukhsin Fikriy //The American Journal of Social Science and Education Innovations. – 2020. – T. 2. – №. 08. – C. 583-589.
10. Uroкова N. GENRE RESEARCH IN UZBEK POEMS OF RECENT TIMES //Theoretical & Applied Science. – 2019. – №. 8. – C. 57-59.
11. Sharipova L. F. Literary riddles //Theoretical & Applied Science. – 2018. – №. 10. – C. 342-346
12. Latipov H. R. ALISHER NAVOI ON LOVE, ENLIGHTENMENT AND AWARENESS //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 6. – C. 551-556.
13. Rajabova M. B., Akhrorova Z. R. UVAYS QARANIY IN THE INTERPRETATION OF FARIDUDDIN ATTAR AND ALISHER NAVOI //Scientific reports of Bukhara State University. – 2020. – T. 4. – №. 2. – C. 219-223.
14. Baqoevna R. M., Oxunjonovna S. H., Qodirovna A. Z. ANALYTICAL AND SYNTHESIZED FOLKLORISM IN NAVOI'S WORK //Journal of Contemporary Issues in Business and Government. – 2021. – T. 27. – №. 2. – C. 1626-1633.
15. Darmon U., Rano R., Dilshod R. The Stylization of Prose Tales in Uzbek Children's Literature //Religación. – T. 4. – C. 170-174.
16. Safarova H. “HAPPINESS IS THE FLAG LANGUAGE, FROM HAPPINESS I AM ALSO A TONGUE!”... ON THE EXAMPLE OF THE WORK OF THE POET SAMANDAR VOHIDOV //Конференции. – 2020.
17. Quvvatova D. WORLD AND UZBEK POEMS: COMPARISON AND ANALYSIS //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 4. – C. 947-949.
18. Qodirova N. S. SOME CHARACTERISTIC FEATURES, SKILLS AND STYLE OF THE LITERARY CRITIC //Web of Scholar. – 2018. – T. 5. – №. 2. – C. 32-35.
19. Qodirova N. S. Problems Of Style And Creative Individuality In Literature //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2021. – T. 25. – №. 2. – C. 254-260.